

Poklicnih pri nas **bolezni** ne odkrivajo

V nedeljo, tri dni pred prvim majem, bomo obeležili svetovni dan varstva in zdravja pri delu. Mednarodna organizacija dela (ILO) navaja, da na svetu vsako leto zaradi okoliščin, povezanih z delom, umre 2,34 milijona ljudi, od tega kar 2,2 milijona zaradi **poklicnih bolezni**, ostalih 321.000 pa zaradi nezdod.

Za bolezni obstajajo različni vzroki

Poznamo različne vzroke, ki privedejo do **poklicnih bolezni**. Kot pojasnjuje dr. Metoda Dodič Fikfak, predstojnica Kliničnega inštituta za medicino dela, prometa in športa UKC Ljubljana, so lahko ti kemijski (izpostavljenost benzenu povzroča levkemijo), fizikalni (hrup povzroča naglušnost), biološki (izpostavljenost povzročiteljem bolezni) in ergonomski (prisiljen telesni položaj, ponavljajoči se gibi, statično mišično delo, ki vodi do sindroma čezmerne obremenitve). In kateri poklici so pri nas najbolj zdravstveno tvegani? "Težko govorimo o tveganih poklicih, bolj svetujemo, da govorimo o izpostavljenostih. Če govorimo o izpostavljenosti azbestu, potem lahko zbolijo tisti delavci, ki so delali ob proizvodnem stroju azbestnih cevi ali plošč, vendar lahko zbolijo tudi tisti, ki so delali pri nakladanju in razkladanju plošč, in tudi tisti, katerih tovarna sploh ni uporabljala azbesta, so pa pri delu uporabljali vreče, ki so jih kupili od tovarne, ki je azbest uporabljala. Ne gre torej za poklic, pač pa za specifično izpostavljenost, ki jo je treba pri poklicni bolezni dokazati. Seveda pa so določeni poklici bolj izpostavljeni in imajo za to večjo verjetnost razvoja **poklicne bolezni**. V lesni in pohištveni industriji je zaradi prevladujočega hrupa večja verjetnost, da delavci postanejo naglušni, v tekstilni in oblačilni industriji je večja verjetnost, da delavci zbolijo za sindromom čezmerne obremenitve, v industriji stekla pa, da bru-

Poklicne bolezni so skrite med ostalimi boleznimi, sindikati opozarjajo na neurejeni sistem

PIŠE BRATKO ZAVRNIK

sili zbolijo zaradi kronične zastrupitve s svincem, če delajo s kristalnim steklom, ki mu primešajo svinec," pojasni Fikfakova.

Poklicnih bolezni se pri nas ne odkriva

"Na žalost se pri nas od začetka devetdesetih let **poklicnih bolezni** sistematično ne odkriva, ne priznava in ne registrira," pove Fikfakova. "Edina skupina poklicnih bolezni, ki je izjema, so **poklicne bolezni** zaradi izpostavljenosti azbestu. Zato je uradno pri nas največ slednjih. Seveda pa dejansko temu ni tako. Verjetno je največji problem poklicna naglušnost, poklicna preobčutljivost na snovi iz delovnega mesta, ki se kaže najpogosteje v poklicni dermatozii in poklicni astmi, nikakor pa ne gre zanemariti kostno-mišičnih bolezni." Na problem neodkrivanja pa opozarja tudi Lučka

Dr. Metoda Dodič Fikfak: "Problem so poklicna naglušnost, poklicna preobčutljivost na snovi iz delovnega mesta, ki se kaže najpogosteje v poklicni dermatozii in poklicni astmi ter kostno-mišične bolezni."

Page: 13

Reach: 38000

Country: SLOVENIA

Size: 1623 cm2

2 / 4

68. členu definira **poklicne bolezni**. V 428. členu piše, da preneha veljati pravilnik o poklicnih boleznih iz leta 2003, ki sicer ni nikoli zaščitel, ker je bil nerealno pripravljen. V 424. členu piše, da mora ministristvo za zdravje v dvanajsetih mesecih po začetku veljave, se pravi do konca letošnjega leta, sprejeti nov pravilnik o poklicnih boleznih. Toda v istem členu tudi piše, da do sprejetja novega pravilnika velja stari. Zdaj ne vemo, ali je stari pravilnik razveljavljen ali še velja." Po odgovor smo se obrnili na ministristvo za zdravje, kjer pa so bili s pojasnili skopi. "Do nove zakonodaje velja obstoječa zakonodaja.", pravijo. Na vprašanje, ali se pravilnik pripravlja, kaj bo

sti in invalidnosti zaradi teh boleznih. "Ker mora **poklicno bolezen** potrditi invalidska komisija, potem je znano, da potrdi letno le kakih 20 do 30 **poklicnih boleznih**, ki povzročajo eno od kategorij invalidnosti. Če se primerjamo z drugimi državami EU, bi letno pričakovali od 1.500 do 3.000 primerov **poklicnih boleznih**," pove Filčakova.

"Sama zadnjih nekaj let na vsaki tiskovni konferenci pred 28. aprilom organiziram in objavljam oceno, koliko ljudi je umrlo," pove Lučka Böhm. "Oreana je, da je mortaliteta 4-odstotna. Mortalitetu se ocenjuje po mednarodni metodologiji, ki je bila pripravljena v Mednarodni organizaciji za delo

na podlagi znanja, ki je nastalo na Finskem, ki velja za referenčno državo na področju varnosti in zdravja pri delu. Po tej metodologiji se ve, da na toliko in toliko izpostavljenih delavcev zbolijo določeni delci. Za Slovenijo je bila na podlagi te metodologije na Evropski agenciji za varnost in zdravje pri delu pripravljena ocena, da letno v Sloveniji zaradi posledic **poklicnih boleznih** umre okoli 680 ljudi. Praviloma je najpogostejša umrljivost zaradi nevarnih kemikalij. Mednje sodijo tudi azbestne bolezni. Ne morem pa povedati, kakšna je invalidnost. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje v letnem poročilu evidentira predvsem

invalidnost zaradi poškodb pri delu in zaradi azbestnih boleznih. Okoli 1,5 odstotka vse invalidnosti je pripisana poklicnim vzrokom, kar pomeni, da v Sloveniji kot nepoklicne bolezni vodimo skoraj vse **poklicne bolezni**."

Urejene le azbestne bolezni

Od vseh poklicnih boleznih, ki jih zakonodaja ureja v 67 kategorij, je s posebnim zakonom in pravilnikom urejeno le področje azbestnih boleznih. "To je žal edina

Bojan Goljevčič: "Sprejeti moramo zakon o poklicnih boleznih in ustrezne sistemske rešitve v smislu diferenciranja prispevnih stopenj delodajalcev, ki bodo destimulirala nevarna delovna mesta in stimulirala varna."

Böhm, izvršna sekretarka Zveze svobodnih sindikatov Slovenije (ZSSS) pove, da so leta 1990 v Sloveniji registrirali 800 primerov **poklicnih boleznih**. Tani pa le enega. "Stanje na področju **poklicnih boleznih** je že od leta 1990 slabo. Takrat je bilo nazadnje normalno urejeno ugotavljanje **poklicnih boleznih**. Od takrat predpisa, ki bi urejal ugotavljanje teh boleznih, ni," pove Böhmova. Opozarja tudi, da na področju zakonodaje velja zmeda. "Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki je začel veljati 1. januarja, v

vseboval in ali bo sprejet v zakonsko določenem roku, so nam odgovorili: "Zavedamo se, da področje do sedaj ni bilo celovito urejeno, zato upamo, da se bo s spremembo zakonodaje in pripravo podzakonskih aktov navedena materija bolje in predvsem sistemske uredila."

Zaradi neodkrivanja pomanjkljiva evidenca

Zaradi neodkrivanja **poklicnih boleznih** Slovenija nima popolne evidence o umrljivo-

Page: 13

Reach: 38000

Country: SLOVENIA

Size: 1623 cm2

3 / 4

uzakonjena **poklicna bolezen** v Sloveniji, pa tudi pri izvajanju te zakonodaje nastajajo zastoji," pove Bojan Goljevček, predsednik Zveze sindikatov azbestnih bolnikov Slovenije. "Odkrivajo se v istem delu države, na primer med nekdanjimi zaposlenimi v Salonitu Anžovno, kjer je država prevzela velik finančni del bremena, drugje v Sloveniji pa se azbestne bolezni žal ne ugotavljajo. V Salonitu je bilo na letni ravni azbestu izpostavljenih približno 600 zaposlenih, na drugem koncu Slovenije, v TVT Maribor, pa je bilo na letni ravni azbestu izpostavljenih 1.200 delavcev, torej enkrat več. Iz okolja Salonita je danes 1.500 verifikiranih poklicnih bolezni, iz okolja TVT Maribor pa jih lahko preštejemo na prste ene roke. Te bolezni se torej ne ugotavljajo. V primerjavi z Evropo naša delovna mesta niso nič bolj zdrava, verjetno je ravno nasprotno. Iz tega sledi podatek, da bi se moralo v Sloveniji praviloma, če primerjamo z Evropo, ugotoviti letno približno 1.500 različnih poklicnih negativnih posledic dela. Lani se je ugotovila ena," pove Goljevček.

Je problem v financiranju zdravstvenega varstva?

"Glede na prej povedano, **poklicne bolezni** uradno stanjejo izjemno malo, ker so skrite med drugimi boleznimi," pojasni Metoda Dodic Fikfak. "Treba je namreč vedeti, da se **poklicna bolezen** medicinsko gledano v ničemer ne razlikuje od iste diagnoze, povzročene z drugim dejavnikom, ki ni z delovnega mesta. Pljučni rak, ki nastane zaradi azbesta, se v ničemer ne razlikuje od pljučnega raka zaradi kajenja. Šele če bi **poklicno bolezen** registrirali, bi lahko tudi v blagajni izračunali njeno ceno. Po mojem mnenju je cena velika, zato ker te bolezni nekontrolirano 'proizvajamo' že več kot dvajset let," pove Fikfakova.

Lučka Böhm opozarja na način, kako se zdravstveno varstvo financira. "Zdravstveno varstvo v Sloveniji se financira na dva načina. Velika večina se financira iz obveznega zdravstvenega zavarovanja, to je prvi vir. Drugi vir pa je zdravstveno varstvo, povezano z delovnim mestom. Te račune mora neposredno pokriti delodajalec. Preventivni obdobjni zdravstveni

pregledi so financirani s strani delodajalca, specialist medicine dela, ki jih opravlja, je torej finančno odvisen od delodajalca. Če delodajalec z njim ni zadovoljen, lahko prekine pogodbo in jo sklene z nekom drugim. Če torej specialist medicine dela na pregledu postavi sum **poklicne bolezni**, je naslednji dan brez pogodbe. To pomeni, da ima zavezane roke in zato medicinska dela ne odkriva sumov **poklicnih bolezni**. Mi smo pred nekaj leti demonstrirali, da so kršene delavske pravice, ker se ne ugotavlja **poklicnih bolezni**. v tečnu po naših demonstracijah pa so trije specialisti medicine dela postavili sum **poklicne bolezni** in vsi trije so bili v enem tednu brez pogodbe z delodajalcem. Ti so naslednji dan sklenili pogodbo z nekim drugim specialistom, ki tega suma ni več odkril. Finančna neodvisnost teh speciali-

Lučka Böhm: "Preventivni obdobjni zdravstveni pregledi so financirani s strani delodajalca, specialist medicine dela, ki jih opravlja, je torej finančno odvisen od delodajalca."

stov medicine dela je predpogoj, da bomo začeli resno odkrivati **poklicne bolezni**. Dokler so finančno vezani na delodajalca, ki pa ni zainteresiran, da se poklicna bolezen sploh odkrije, toliko časa se lahko, tudi čez 20 let, pogovarjamo o popolnoma isti situaciji, kot je zdaj."

Page: 13

Reach: 38000

Country: SLOVENIA

Size: 1623 cm2

4 / 4

Goljevšek pa vidi rešitev v ustanovitvi posebnih zavarovalnic, kot je praksa že drugje v Evropi.

"V Sloveniji so azbestne bolezni začeli ugotavljati takrat, ko je nekdo prevzel finančne posledice ugotovitve poklicne bolezni. Tu je temeljni problem, ker nimamo ustrezne zakonodaje, ki jo Evropa

pozna. Evropa ima diferencirane prispevne stopnje, ločene posebne zavarovalnice, sklade, iz katerih se te vsebine pokrivajo. V Sloveniji tega ni in to ustreza predvsem lastnikom kapitala in delodajalcem. Medicinci dela so pravzaprav v nekih škafih, ampak vendarle so to zdravniki. Po prisegah, ki jih imajo, naj ne bi bili podjetniki," spomni.

delavcu na tem mestu grozijo in predvideni ukrepi za preprečevanje le-tih. In zdaj smo pri srčiki problema. Če se ne odkrivajo **poklicne bolezni**, se lahko vsi pretvarjamo, da jih ni in zaradi tega ne določamo preventivnih ukrepov. Sploh ne gre toliko za odškodnane obolelim delavcem. Gre za preventivo, kako preprečiti še hujšo škodo, ki še ni nastala, bo pa, če je ne bomo preprečili."

Treba je delati na preventivi

Metoda Dodič Fiklak pojasnjuje, da je prihodnost predvsem v preventivi. "Promocija zdravja na delovnem mestu je dejanska bodočnost, na katero se je treba opreti. Usmerjena je tako v spreminjanje škodljivega ali potencialno škodljivega okolja in spreminjanje človekovega obnašanja. Oba dejavnika morata biti tesno povezana. Tiste aktivnosti, ki so v naši družbi usmerjene le v enega od obeh dejavnikov, so običajno neuspešne. Promocija zdravja mora biti kontinuirana, ne gre le za osamelo akcijo, postati mora del politike podjetja. Tako se razvije tudi pripadnost in seveda to vleče za seboj večjo produktivnost in predvsem kvalitetnejše izdelke. Na tem področju seveda prednjačijo razvite države, predvsem Finska in Norveška. Zelo dobri so tudi Nemci, ki so podprti z delavsko zavarovalnico, ki s svojim sistemom vzpodbuja preventive v organizacijah. Zmotno je mnenje, da kriza ni pravi čas za aktivnosti promocije zdravja, ravno izkušnje nekaterih podjetij, kot je angleški Telekom, kažejo na to, da se tudi v krizi splača te aktivnosti okrepiti. V tem smislu govorijo tudi naši podatki. V času krize bolniški stalež teh podjetij

naraste v nebo, poveča se število zahtevkov za invalidsko oceno, poveča se prezentizem. Če bi torej delovali preventivno, bi bilo to ali manj izraženo ali sploh ne bi zaznali takega povečanja. Za ZDA obstaja cel kup študij, ki prikazujejo usmerjene aktivnosti promocije zdravja in posledično prihranek denarja. Ti podatki so dostopni, komentar pa prepuščam ekonomistom. Pri nas je v zakonu o varnosti in zdravju pri delu napisano, da mora vsako podjetje izvajati aktivnosti promocije zdravja na delovnem mestu. Smo eni redkih, ki imajo to zapisano v zakonu, kar je pohvalno, vendar je pot do zavedanja pomembnosti tega in potem realizacije še zelo dolga," meni Fiklakova.

"Poklicne bolezni nekontrolirano 'proizvajamo' že več kot dvajset let."

Kako urediti sistem?

"Sprejeti moramo zakon o poklicnih boleznih in ustrezne sistemske rešitve v smislu diferenciranja prispevnih stopenj delodajalcev, ki bodo destimulirala nevarna delovna mesta in stimulirala varna. Ne bom rekel, da takih delodajalcev ni, ampak sistem jih ne stimulira. Potrebujemo tudi ločeno delavsko zavarovalnico. Nikakor ne moremo pristajati, da so te zavarovalnice profitne. Evropske prakse kažejo, da so to lahko zgolj neprofitne zavarovalnice, z njimi pa upravljajo predstavniki delojemalcev, delodajalcev in države," pravi Goljevšek. Böhmova pa doda: "Riziko **poklicnih bolezni** je treba zapisati v oceno tveganja, ki ga vsak delodajalec pripravi za posamezno delovno mesto in zapisati vsa tveganja za zdravje delavca, ki dela na tistem delovnem mestu. V ocenah tveganja morajo biti zapisane poklicne bolezni, ki